

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

זכמה שהיא מסייעת לקרבו הקרב בה עצמה. "כי יומא קא גרים להוסיף בה קדושה מיוחדת מקדושת השבת". ויש ללמד מזה אף על 'תפלות השבת' שנתקנו במקום הקרבנות, שיש להן סגולה להתקבל לרצון יותר מתפלות ימי החל.

שבולי הלקט' סי פב; 'אש דת' ח"ח עמ' של

הרצון והתשובה הם שגורמים לנחת רוח

"וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחהו" (כב טו)
"לא לרצוני אתם זבחים אלא לרצונכם אתם זבחים, שנאמר: 'לרצונכם תזבחהו'" (מנחות ק"א).

את דברי הגמרא פרש רבי יצחק כהן מלגליו:

נחת הרוח שיש לקדוש ברוך הוא אינה מעצם הקרבן ויכפי שפכת הרמב"ם (מורה נבוכים ג לו) כי הקרבנות נועדו כדי להרחיקנו מעבודה זרה, לפי שבאותם ימים רוח המנהג להקריב לעבודה זרה, כי אם מהרצון והחשק שבהם מקריב האדם את קרבנו, וכפי שמדגישה התורה: "לרצונכם תזבחהו".

כך גם בתפלה הבאה במקום הקרבנות; יש לקדוש ברוך הוא נחת רוח מרצוננו והשוקתנו להתפלל ולא מהתפלה עצמה. על כך אף רמזו חכמים באומרים (בבא בתרא ב יח): "אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום".

יצחק הצדיק' אות מב

הפורש מן הצבור - מחלל שם שמים

"ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם" (כב לב)

דרש ה'חכם סופר:

גם פאשר יש עשרה מתפללים בבית הכנסת, ומצות: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" מתקיימת בלעדך, אל לך לפטר עצמך מלהתפלל במגן בתואנה כי שם ה' יתקדש אף אם תתפלל ביחודות. לפי שמצות 'ונקדשתי' אינה צריך שמים, אלא נועדה למענו כדי שיקים בנו: 'אני ה' מקדשכם'. הנמינע מתפלה בצבור כביכול מראה בכך שאין לו חפץ בקדושה זו, ונמצא שהוא עובר על: "ולא תחללו את שם קדשי".

ידרוש חכם סופר' ח"ב רסח ב

תשעים אמנים כנגד תשעים מומים

"כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הנהו לא יגש להקריב את אשי ה' מום בו את להם אלקיו לא יגש להקריב" (כא כא)

הרמב"ם (ביאת מקדש ח נ א) מונה תשעים מומים הפוסלים את הנהו הלוקה בהם מלשירת בבית המקדש.

רבה של רמת אלקנו רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מוסיף ואומר: בעל ה'דורות' (הלכות ברכות טו) כתב שתקנת מאה ברכות נוסדה כדי להציל את ישראל ממצאת הקללות המזכרות בתורה. על פי דבריו אפשר לומר שטעם התקנה לענות תשעים אמנים ביום, נועדה כדי להצילנו מתשעים המומים הפוסלים בפהנים.

דורשי רשומות הוסיפו רמז לכך: 'המום' בגימטריה אמן - תשעים ואחת.

קבץ ש"ת המדפיס בסוף ספר 'עלינו לשבח' ח"ג, תשובה על: 'מאורות הדף הימי' כוללות מג א

תקנת ענות תשעים אמנים ביום הובאה בזהר הק' (תיקון ח קג א). הרמ"ע מפאנו נטאל: האם קיום התקנה מתקיים דוקא באמנים שעונים על ברכות או שנתן לצרף למנין התשעים גם אמנים שעונים על קדיש? והשיב: בזהר הק' (ראש שם) מובא שהמקרה היומית לדברים שבקדושה מרמזת במלה 'צדיק' - צ' אמנים, ד' קדושות, ו' קדישים, ק' ברכות. מכך שהקדישים נמנו בפני עצמם, משמע שיש למנות תשעים אמנים דוקא על ברכות.

לשואל שהתקשה כיצד נתן לצבור תשעים אמנים על ברכות מידי יום, הציע הרמ"ע שכל אדם יברך ברכות השחר באזני וזלתו, וכאשר ישמע אדם מפמה אנשים ברכות השחר יגיע בכך למכסת תשעים אמנים שיקבעו חכמים.

יש לצון שמנהג אמירת ברכות השחר בחברותא מובא בשולחן ערוך (או"ח ו ד). ובאר שם ה'מגן אברהם' (ו) שמנהג זה תקון כדי לצבור תשעים אמנים על ברכות דוקא, כפי שפסק הרמ"ע מפאנו.

ש"ת הרמ"ע מפאנו סימן קט;

'משא כבוד' של 'ברכת מועדיך'

"והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם" (כב טו)
"והשיאו אותם" - את עצמם; טענו עוון באכלם את קדשיהם" (רש"י).

על פי דברי רש"י שלשון: "והשיאו" משמעותה הטענה ונשיאה, באר רבי יחיאל מיכל פיינשטיין את נסח בקשתנו בתפלת מוסף של שלשת הרגלים: "והשיאו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום..." - רבנו של עולם; זכנו שישפיע עלינו שפע רב מברכת המועדים, עד שנהיה טעונים ועמוסים במשא של 'ברכת מועדיך'.

ש"ר התורה עמ' שנו

'תשובה' קודמת ל'תפלה'

"ואיש כי יקריב זבח שלמים לה'... תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו" (כב כא)

דרש רבי הלל מקולומיא: הרוצה שקרבנו 'יהיה לרצון', עליו לשוב בתשובה לפני ההקדשה עד ש: "כל מום לא יהיה בו" - במקריב. ויש ללמד מכאן אף למינו, כי חובה על המתפלל לשוב בתשובה קודם תפלתו, שהלא: "תפלות כנגד תמידיו תקונם" (ברכות כו ב).

מקרי ירושלמי' פ"ר אהרי

סגולתו של תפלות השבת

"שור או כשב או עז... ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה" (כב כז)

"אמר הקדוש ברוך הוא: לא תביאו לפני קרבן עד שתעברו עליו שבת" (ויקרא כז י).

על פי דברי מדרש ישב השבולי הלקט' תמיהה על נסח תפלת מוסף של שבת: "תפנת שבת רצית קרבנותיה"; וכי רק בקרבנות השבת חפץ הקדוש ברוך הוא? אלא שהפנה היא לכלל הקרבנות, מפני שאין הקרבן עולה לרצון עד שתעברו עליו שבת. לפיכך אומרים 'רצית קרבנותיה', כמבאר בפסוק שלפנינו, שלאחר השבת: "ירצה לקרבן".

הוסיף ואמר האדמו"ר רבי משה יחיאל מאז"רוב:

לאור זאת נתן אף לפרש כי פרוש 'רצית קרבנותיה' הוא על קרבנות השבת. שכן אם השבת מסייעת לקרבן שאינו קרב בה עצמה להתקבל לרצון, על אחת כמה

הוא ימליץ טוב בעדינו, אדונינו בר יוחאי

עיני כל ישראל נשואות בימים אלו אל אתרא קדישא מירון, העומד סגור ושומם בשל המצב. לב כל יהודי מיחל בתקוה; הניזפה לפקד את היכלא דרשב"י ביומא דהולולא קדישא. ל"ג בעומר! לפי הנתונים העכשוויים, העלייה למירון אינה בהשג ידינו... ומי ימליץ טוב בעדינו!?

נקבל על עצמנו להקפיד בראוי על עניית אמן - מצוה שעל יקרתה עורר רשב"י בעל ההולולא בזהר הקדוש בהרחבה כמה וכמה פעמים, ולבטח נזכה שהוא ימליץ טוב בעדינו ובעד כלל ישראל. ובמלחמת אש דת השערה יפטרנו מענשה של המגפה אשר פלנו מיחלים שייסירנה ה' מעלינו ומעל כל בית ישראל.

להלן לקט מדברי רשב"י בזהר על פחה הרב של עניית אמן:

- בוכות עניית אמן בכונה נפתחים שצרי ברכה ומשפע רב טוב בכל העולמות (נילף רפה ב).
- העונה אמן בכונה וזכה שתתקבל תפלתו וישפע מצרותיו (שם).
- ברכות הנענית באמן היא ברכה משלמת, ועל המברך ברכה כזו מכריזים ששלח דורון משלם למלך העולם (עקב רעא א).
- העונה אמן בכונה עליו הכותב אומר (שמואל א' ב ל): "כי מכבדי אכבד" (נילף רפה א).
- כל העונה אמן בכל כחו קורעים לו גזר דין של שבעים שנה (תקו"מ א).
- העונה אמן זוכה לשמירה מיוחדת, כפתיב (תהלים לא כד): "אמונים בצר ה'" (נילף רפא א).

'בני אמונים' - עונים אמן כהלכה, בקול ובכונה.

ברכת המזון - בקשות 'הרחמן' (ב)

סיום ברכת המזון בפסוקי בטחון

לאחר שסימנו את ברכת המזון בברכת השלום - "עשה שלום במומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן". כדברי חכמים (מס' דרך ארץ פרק שלום היד, ד"ה אבודרהם ע"י שכו): "גדול השלום משנים קדמוניות להוסיף ולומר סדרה בת שבעה פסוקים הכוללים בתוכם דברי מוסר הפתאים לשיעור זה (ראה מחזור ויט"ר סי' פג, ש"ה שער האותיות אות ק' - קדשת האכלה).

לאמירת פסוקים אלו קימת אף סבה הלכתית שאותה הביא בספר 'ברכת אליהו' למקבל הקדום רבי אליהו אב"ד אולינוב (מהר"ן וזנבאך תפ"ה דף נ"ו). סבת התקנה היא כדי לצאת ידי שיעור הפוסקים (ראה שיטת הבה"ג שהביא הטור סי' קצ) שאין לברך ברכה אחרונה על כוס הברכה בבאה אחר ברכת המזון, מפני שהיא נחשבת כמחמת הסעודה. לפיכך מפסיקים באמירת פסוקים אלו וטרם אמירתם מניחים את הכוס, ובאמצעות פסק זה ניתן לברך ברכה אחרונה על כוס הברכה לכולי עלמא (א"ר אה"ב בספר 'נהג פאון יוסף' ברכות ג' שכתב שפניחים את הכוס כבר אחר אל' יחסרנו).

שני הפסוקים הראשונים: "ראו את ה' קדשיו כי אין מחסור ליראיו; כפירים רשו ורעבו ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב" הם מספר התהלים (ל' יא-יב) ותכנם מתאר את שבתה של מדת הבטחון - עד כמה טוב חילוקי בעל הבטחון, ולהפך, מה מר גורלו של הלוטט בכחו ועצם ידו.

מפסוקים אלו ניתן ללמוד יסודות רבים וחשובים בקנין מדת הבטחון, אשר כבר אחזנו בה בסיום ברכת 'טוב והמטיב', בהצהירנו: "הוא הטיב הוא מטיב הוא יטיב לנו... הוא יגמלנו לעד". ואכן פרושים רבים נתנו להם באמצעות רבותינו, ולהלן גביא מקצתם.

קריאה מיחדת לקדושים

משמעותו הפשוטה של הכתוב היא: היו יראים את ה' קדושו [העוזבים את תאוות העולם], ואל תחששו שמא יחסר מלחמכם, כי הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא ימציא לכם מזון כדי ספוקכם. וראו יקחו מוסר מפי שאפלו הכפירים - אריות ובני אדם הדומים להם, שהם גדולים ובטוחים בעצמם (מצודת דוד) הבטוחים שמיצאו את מזונם בכחם וגבורתם, פעמים רבות הם רשים ורעבים ואינם מוצאים אכל, ולעמדת זאת אלו הדושים את ה' ובטוחים רק בו, לעולם אינם חסרים מטובה (ע"פ ד"ר תהלים לד יא-יב).

הפסוק מתאר הגדל גדול שיש בין הצדיקים לבין הרשעים. הצדיקים יראים את ה' תמיד, הן בעת שחסר מלחמם חלילה והן בעת שלא חסר משלחמם כל טוב - תמיד עולה זכרון ה' וטובותיו על לבם. לעמדת זאת הרשעים נזכרים

בה' רק כאשר הם מגיעים למצב של עני ורעבון, ואלו עיודם שבעים נאמר עליהם: 'וישמן ישרון ויבעט' (דברים לב טו).

זהו טיבם הכתוב: "ראו את ה' קדשיו, כי אף כאשר אין מחסור ליראיו", שלא כ'כפירים' - הרשעים, שרק כאשר רשו ורעבו" אזי הם יראים את ה' (הגש"פ 'לקוטי שמיעוני').

אזהרה מיחדת לקדושו

לכאורה יש להבין: אם הפסוק מדבר לקדושו, מפני מה יש להזהירם: "ראו את ה'", וכי יתכן שקדושים לא יראו את ה'?

רבי שמואל אהרנפלד, רבה של מטרסדורף ונכד ה'תתס סופר, באר: קנינים בני אדם המקדשים עצמם מן המותרות ומסתפקים בלחם צר ומים לחץ כדי לסגף את גופם, והם הנקראים 'קדושו'. אלא שאף על פי שהם מתמידים בקצת זמן רב, עדין הם חשים פל בעת במחסור, והתקדשותם עולה להם בקשי. על פן הכתוב מזייר: "ראו את ה' קדושו" - אל תקדשו עצמכם מבלי שתקדימו לך יראת שמים, שרק אם תקדימו לקנות את מדת יראת שמים - יראת הרוממות שמיביאה לידי אהבת ה', אזי באמת תחוו "כי אין מחסור ליראיו" (חתם סופר' מקנה וקנינים, פתיחה ע"י מהר"ם).

עוד בארו שפסוק זה פונה לכלל ישראל כולו ומנהיגו בתאר 'קדושו', כדי שבאמצעות שבת זה יתברך לבם לקבל את דברי התוכחה, ולפיכך הוא אף מוסיף ומתאר להם את התועלת שתצמח להם מן היראה: "כי אין מחסור ליראיו". והדבר בא ללמדנו מהי הדרך הנכונה להוכיח באפן שיתקבלו הדברים: בלשון רכה ונעימה, תוך התמקדות בחלק הטוב, ולפיכך מבטח שהדברים יפלו על אזניים קשובות (מסכת הברית הגדול' לר"מ אג"ל, מנובנה ש"פ"א אות תתקכ"ח).

שכר היראה נתן בשלמות

הגאון בעל 'קול אריה' פרש את הפסוק על פי דרשת חכמים (ויק"ר כ"ב) מן הכתוב באיוב (מא כ): "מי הקדימי ואשלם", שבאמת מצד הדין לא היה האדם ראוי לשר, שכן הקדוש ברוך הוא תמיד 'מקדימו'; תחלה עשה עמו חסד שבענה לו בית, ורק לאחר מכן צוהו על המזונה. תחלה דאג לו לבגד ללבש, ורק לאחר מכן דרש ממנו להטייל בו ציצית, ולפיכך אין השכר עליהם נתן במלואו. אולם מצות היראה פלה נתנה בידי האדם, כפי שאמרו חכמים (ברכות לב ב): "הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים", ולפיכך אין כל מחסור בשכר הנתן עליה (הגש"פ קול אריה).

קדוש ה' מתוך תפלה

זו המשיך בדרך הנהגתו המיוחדת, כשהוא משלב דאגה לכלל ולפרט כאחד.

אצילות רוחו וגבורת נפשו קבלו בטויו מיוחד כמה שנים לאחר מכן, בשעותו בגטאות ובמחנות בימי השואה האומה עד שהובל בראש בני קהלתו להעקד על מזבח ה', במחנה ההשמדה טרבלינקה.

עדיית רבות נשמעו על הנהגתו המיוחדת באותם ימים קודרים, וכך מתארים רושמי קורות העתים את רגעי האחרונים רוניי ההוד והגבורה, של הרב מקאליש:

כאשר הובלו לדרך המות, פנה רבי מנדל אל מאות היהודים שסבבוהו ואמר להם: "יהודים יקרים ואהובים! אנו זוכים עתה לצעד בדרך הקדומה שבה צעדו קדושים וטהורים מימי קדם מעקדת יצחק ועד היום הזה, דרך קדוש ה' ומסירות הנפש. הידיעתם משום מה אנו מובלים לעקדה? מפני שאנו יהודים הנקראים בשמו של הקדוש ברוך הוא - זהו 'חטאנו היחיד'!

בל נרשה לעצמנו להחמיץ את הרגע בחפזו ובכהלה. חשבו נא על הדרך אשר לפניכם. חשבו נא על המפצה שעומדים אתם לקיים ברגעים הקרובים וקיימו אותה ברגינות ובישוב הדעת כראוי למצוה בפירה זו; הבה ונכריז אפוא יחדו: 'הנני מוכן ומזומן למטר עצמי ובשרי, חלבי ודמי לארבע מיתות ולכל הענויים למען שמו יתברך'!

דממה סמיכה השתררה סביב רבי מנדל. מאות וזוגות עינים ננצצו בדמותו הזקופה ובפניו הלהיטים. ופתאום נשמע קולו, רגוע ובוטח: "מי שיביא לי מים, אעניק לו מחצית מחלקי לעולם הבא"

אחד מהקאפ"י היהודים, שהיה רחוק מתורה ומצוות, הבין מדברי הרב כי הוא יזקוק למים לצורך שתייה, והוא זע בקרבו. הוא מהר להביא לרב כוס מים, אולם הרב, למרבה הפתעתו, במקום לשתות את הכוס, נטל את דיו ומהר לומר את תפלת הודוי בדמעות ובכבדות, כאשר הקהל כלו מצטרף אליו בהתרגשות הולכת וגוברת, עד אשר היה קולם נשמע פיללה אדירה ומחרידת לב.

בו ברגע כמו התעורר הפסוק הנאצי ופרץ לעברם בשאגות פרא: "מה זה פאון? בית פוסת?" בצרחות מקפיות דם הוא פקד על תליו לפתח באש. שניות לאחר מכן לא נותר איש מבין היהודים בחיים.

בדרך מפלאה שפזו, אשר התפרסמה לימים מפי אחד הנצולים, הסתיימה שירת תפילת הרב מקאליש, ה' יקום דמו.

'בקרבי' אקדשי עמי' 70

תקופת החרבן בימי השואה האומה היתה מבחו אמונה מיוחדת במינו בעבור עמנו. בקורות ימי השואה נתן למצא ספורים על פשוטי עם ובפרט על בחיריו. ראשי אלופי ישראל אשר צעדו אל מותם כש'אמונתם ודבוקתם בבנורא יתברך ובמצוותיו ונתרת בטירתה ובתמימותה, מבלי לזוז הימנה כמלאו גימה עד לרגע המר, הרגע האחרון לחייהם.

כזה הוא ספורו של הגה"ק רבי מנחם מנדל אלטר הי"ד, הרב מקאליש, בנו הצעיר של מרן הישפת אמת מנור. הרב מקאליש היה ידוע ומפורסם בקרב בני יהדות פולין, כאיש תבונות, גאון בתורה ומהיגי נאמן לצאן מרעייתו.

כבר בהיותו בגיל צעיר חקיים ונהל את הישיבה הגדולה בגור, שבה חסו מאות תלמידים תחת צלל דמהיגותא של אביו מרן יהדות פולין, ז"ל. בהמשך חקיים מיזמים שונים לטובת יהדות פולין התורנית, וכבר בגיל צעיר עלה על פס הרבנות בעיר הגדולה בפיאניץ.

בכהנתו כרב העיר הביא לידי פטוי את מזגו הנמרץ וכשרונותיו הברוכים, כאשר תסון תקנות ונדד פרצות לטובת הכלל והפרט. בפעולותיו לא חשש לתסון תקנות שגרמו להתקוממות בקרב עשרים ונכבד, עם, שעד לבואו התירו לעצמם לנהג ככל העולה על רוחם, אף בדברים שבאו על חשבון הצבור. אולם רבי מנדל, אף שהיה עתה עלה על פס הרבנות, לא נשא להם פנים.

רבי מנדל לא הגביל את השפעתו לעיר בפיאניץ לבדה. בהמשך דרכו הוא פהן פיושב ראש אגדת הרבנים בפולין. אף בתפקידו זה השמיע ברמה את קולו של היהדות הנאמנה ופעל למען יהודי פולין בלא מורא ופחד ואף כאשר הדברים לא עלו בקנה אחד עם עמדתה של הקמנטה האנטישמית ששלטה באותו זמן, ובפרט בחקי אסור השחיטה והמס שהטל על הדגים הפשרים. חקים אלו נועדו לפגע ישירות בשלושה מיליונים וחצי של יהודי פולין שהיו צרכניו הגדולים של המזון הכשר.

רבי מנדל יצא בקריאה ליהדות פולין שלא לצורך קלל בשור ודגים לשבת, עד להודעה חדשה. תחת זאת הוא בקש מהם להשתמש בתחליפים, ואת הספק החסד להחם למעוטי יכלת. קריאה זו שמשה כקריאת תגר כנגד ממשלת פולין אשר קנתה להשיר את קפתה ממסים אלו, אולם רבי מנדל לא ירא ולא חת.

בשנת תרצ"ד התמנה רבי מנדל לכהן פאר כרבה של העיר קאליש, עיר גדולה ומיחסת. אף במשרתו

מכתבי אמונים

מכתבים מקוראינו הנאמנים

למערכת 'כל מאמינים' - שלום רב!

אשמח לשתפכם ברעיון שחשבתי על עניית האמן ושיך במיוחד לימים אלו: אמירת הקטרת ידועה כסגולה לעצירת מגפה [מקור הדברים הוא בזהר הק' וא"ר א. ב.]. שמתי לב לזכר ופלא: בסיום תפלת שחרית אנו אומרים את פרשת הקטרת, ומקדמים לה את אמירת: "אין כאלקינו... מי כאלקינו... נודה לאלקינו...". שמלותיה הן פדוע ראשי תבות אמן. אפשר שבא הדבר לרמוז, שאם ברוחנו לעצור את המגפה, עלינו להפיר בכך שאין כאלקינו - יסוד הבא לידי פטוי באמירת ברכות ועניית אמן בכנה.

בכבוד רב, צ.י. ר. - ירושלים.